

UJIAN AKHIR

TEKNIK ELEMEN KUTUP UTARA BERGSI

TRIP

TEKNIK ELEMEN KUTUP UTARA BERGSI
TEKNIK ELEMEN KUTUP UTARA BERGSI
TEKNIK ELEMEN KUTUP UTARA BERGSI

Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi Sayı: 10/2 2021 s. 649-660, TÜRKİYE

Araştırma Makalesi

GÜRCÜ ROMANTİZMİNDE NİKOLOZ BARATAŞVİLİ'NİN "TULPAR" I

Engin BÖLÜKMEŞE*

Sudan ALTUN**

Geliş Tarihi: Şubat, 2021

Kabul Tarihi: Mayıs, 2021

Öz

18. yüzyılın Avrupa'sında aydınlar ve entelektüeller tarafından "akıl" insanoğlunun en önemli özelliği olarak görülmüştür. Dönem filozofları, akademisyenleri ve politikacıları, düşünceye dayandırdıkları çalışmalarıyla toplumları yeniden şekillendirmeye ve dünyaya yön vermeye adım atmışlardır. Dönemsel bir değerlendirmeye gidildiğinde şair, yazar, ressam, heykeltıraş, müzisyen ve mimarların kültürel anlamda aydınlanmanın biçimlendirme idealleri üzerine çalışmaları dikkate değerdir. Romantizmin etkisiyle başlatılan bu çalışmalar zamanla bütün dünya edebiyatlarında yerini alacaktır. Gürcü Romantizmini zirveye taşıyan isim olan Nikoloz Barataşvili (1817-1845) kısa yaşamına rağmen edebî eserlerinden olan *ბგვდო Tulpar* Türkiye edebiyat bilimi kamuoyuna ilk kez bu makale ile kazandırılacaktır.

Araştırmada; öncelikle yaşadığı dönemin bir sanatçısı olan Nikoloz Barataşvili'nin sanatı üzerinden romantizm akımı, çağın yaşadığı gelişmeler ışığında modern Gürcü toplumunun temel değişkenleri ve Gürcü romantizmi ile modernizmin temel dinamikleri sosyolojik inceleme yöntemi bağlamında incelenmiştir. Ardından şairin dönemi ve sanatı üzerine bir inceleme yapılarak, Hasan Çelik tarafından 2020 yılında yazarların ricası üzerine çevrilen *Tulpar* isimli şiiri üzerine edebî bir inceleme gerçekleştirilecek ve bu bağlamda Gürcü edebiyatında romantizm döneminin kilit taşı konumunda olan Nikoloz Barataşvili'yi Türk okuyucusuna tanıtmak, edebî kişiliği, sanatı, kısa yazın yaşamı üzerinden *Tulpar* şiirini orijinal dili Gürcüceden ve Türkçe çevirisi üzerinden değerlendirilecektir.

Anahtar Sözcükler: Gürcü romantizmi, Nikoloz Barataşvili, *Tulpar*, şiir, edebiyat.

"TULPAR" OF NIKOLOZ BARATASHVILI IN GEORGIAN ROMANTISM

Abstract

In Europe of the 18th century, the intellectuals considered the "wisdom" as the most important feature of human beings. The philosophers, academics and politicians of the period took steps to reshape societies and direct the world with their works based on thought. When a periodic evaluation is made, it is remarkable that poets, writers, painters, sculptors, musicians and

* Dr. Öğr. Üyesi; Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Karşılaştırmalı Edebiyat Bölümü, enginb@gmail.com

** Arş. Gör. Dr.; Kafkas Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Kafkas Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, sudancetinkaya2010@hotmail.com

architects work on the shaping ideals of enlightenment in the cultural sense. These studies initiated with the influence of romanticism will take their place in all world literatures in time. Despite his short life, Nikoloz Baratashvili (1817-1845), who brought Georgian Romanticism to the top, will be introduced to the literary work *Tulpar* Turkish for the first time with this article.

In the research; First of all, Romanticism movement through the art of Nikoloz Baratashvili, an artist of the period he lived, in the light of the developments of the age, the basic variables of modern Georgian society and the basic dynamics of Georgian Romanticism and modernism were examined in the context of sociological examination method. Afterwards, a study on the period and art of the poet will be made, and a literary review will be made on his poem named *Tulpar*, translated by Hasan Çelik in 2020, and in this context, to introduce Nikoloz Baratashvili, who is the keystone of the Romance era in Georgian Literature, to the Turkish reader, literary personality, art, short literature *Tulpar*'s poem will be evaluated over his life in Georgian and its Turkish translation.

Keywords: Georgian Romanticism, Nikoloz Baratashvili, *Tulpar*, poetry, literature.

1. Giriş: Romantizm

1780’de başlayan daha sonra Fransız devrimiyle hareketlenen Romantizm sanat akımı, 19. yüzyılın başlarında en üst seviyesine ulaşmıştır. 18. yüzyılın sonlarında, bir grup Alman yazarın, romantizm sözcüğünü klasisizmin karşı savı olarak kullandıkları bilinmektedir. Klasisizm, bireyin akıl ve düşünce sistemini temel alırken, romantizm de bireyin iç dünyasını, coşku ve hayal gücünü ortaya çıkarmaktadır.

“Romantizm sözcüğü, Latin kökenli dillerde söz konusu edilip anlatılan öykü ve söylencelerin ortak adı olan “romans”lardan gelmektedir” (Göktepe, 2020: 45-66). Romantizm kendi dönemindeki resim, heykel, mimari, edebiyat ve müzik alanlarında etkili olan sanatsal bir eylem olarak değerlendirilebilir. Romantizm sanat akımıyla beraber, evrenin merkezi olarak kabul edilen insan, aynı zamanda ahlâki değerlerin kaynağı ve ölçüsü olarak da değer görmeye başlamıştır. Romantizmle birlikte 19. yüzyıl daha önceki dönemlerde görülmemiş bir biçimde içe dönüklük, melankoli, bireysellik, milliyetçilik, vatanperverlik gibi kavramlar ön plana çıkmıştır.

Tiber’in (1994, s. 29) aktarımına göre; “Fransız devrimi bir katalizör, bir ateşleyici olmuş. 18. yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıkan ve çeşitli romantik edebiyatlarda dile gelen değişik bireycilik ve başkaldırı duygularına ortak havayı vermiştir. Bununla birlikte, Blanchot’un da dediği gibi, “romantikler, devrimci hatiplerden üslûp dersi almaya gitmediler. Devrimin kendisinden, birer açıklama olan olaylarla açıklanan bu tarih yaratan dilden öğrendiler öğreneceklerini” (Claudon, 1994).

Avrupa halkları 1789 Fransız devriminden 1815 yılına kadar savaş ortamında bulunmuşlardır. Fransız devrimiyle başlayan coşku uzun sürmemiştir. Devrimin ilk yıllarında aydınlanma akımıyla beraber Avrupalılar, Fransa’ya yönelmişlerdir. Almanya’da 1780 yılında kurulmuş olan dernekler de bu dönemde Almanya ve Fransa’da yayımlanan gazete ve dergilerin okunduğu bilinmektedir. Ancak bu dernekler Alman İmparatorluğu’nun gözetimi altında tutulmuştur. Bu dönemde oluşan kamuoyuna şair, yazar ve entelektüellerin coşkuyla katıldıkları söylenebilir. Schiller de bunlardan birisidir, onun eserlerinde aydınlanma ve romantizmi en iyi

bir biçimde sentezlediği söylenebilir. “Akıl dayatmacı değil, hegamonik olabilmesi için estete edilmesi, güzellik ve haz ile birleştirilmesi gerekir ki zorunluluk ve temayül bir ve aynı şey olsun” (Gültekin, 2007, s. 88).

Romantizm yazarında aşk, doğa ve din duygusundan öte iç romantizmin bir ögesi olduğu bilinmektedir. Romantizm’de sürekliliğin düz yazı alanında görülmesinin yanı sıra, epik-lirik şiir de en hak ettiği üne bu dönemde ulaştığı söylenebilir. Avrupa romantizmi romana temel değişiklikler getirmiştir. Bu değişiklikleri şöyle açıklayabiliriz: iç romantizm alanında yazarın Ben’i önemli bir rol oynamıştır. İster anlatı düzeni açısından olsun ister okur açısından olsun, yazarın kişiliği anlattığı karakterlerle iç içe girdiği söylenebilir.

Çalışmamızda, dönem ve akım unsurlarının baskın bir şekilde hissedilmesinden ötürü Sosyolojik bir yaklaşım sergilenmiştir. Moran’ın da ifade ettiği üzere, “Sosyolojik eleştiri büyük ölçüde betimleyicidir; eser hakkında bir değer yargısı taşımaz, durumu tespit etmekle yetinir. Ama bazen de normatif olur ve değer yargıları verir: Taine’de olduğu gibi” (Moran, 2014, s. 6). Bu çalışmamızda sosyolojik eleştiriden anladığımız, yazarı, eseri ya da türü, yazıldığı yılların ortamını ve koşullarını inceleyerek daha iyi açıklayabilmek ve anlayabilmek temellidir. Toplumsal ve tarihsel unsurların birçok edebî eser ve yazara etki ettikleri bilinen bir gerçek olmasının yanında, bu çalışmada ele aldığımız “Tulpar” şiirinin, dönemin romantizm, milliyetçi ve diğer sosyolojik unsurların etkisi sonucunda şekillendiği de irdelenmeye ve gösterilmeye çalışılacaktır.

Madame de Stäel’in “edebiyat toplumun ifadesidir” sözü bir ölçüde doğrudur, çünkü edebî metinlerin yaratıcısı olan yazarlar da o toplumun bir bireyidir. Her ne kadar edebiyat toplumu yönlendirir ve şekillendirir bir rolü olsa da dönemin içinde bulunduğu olumlu / olumsuz etmenler de toplumun bir bireyi olan yazarı da şekillendirmekte ve edebî metinlerini kaleme almasını teşvik etmektedir. Bu bağlamda edebî eleştiri yöntemlerinden olan “sosyolojik eleştiri” yöntemine bu çalışmamızda başvurmamızın sebebi, romantik akımın başlıca özelliklerinden olan duygusal, milliyetçi, özgürlükçü ve coşumcu özelliklerinin dönem ve toplumsal unsurları göz önünde bulundurmaya zorunlu kılmasındandır.

Makalemizde *Tulpar* isimli şiirin yazarı olan Barataşvili’nin yaşadığı dönem etkileri göz önünde bulundurularak sosyolojik ve yazar odaklı bir yaklaşım sergilenecektir. “Buhran dönemlerinin ümit edilen beklentisi, yetkin çözüm önerisi getirebilen bir paradigmanın varlığıdır. Hürriyet fikri bu bağlamda çağın tıkanıklığa uğramış ve işlemez hâle gelmiş siyaset mekanizmasının insana dönük artık bir şeye fayda sağlayamayan boyutuna sağaltıcı bir söylem teklifi olarak görülebilir” (Durmuş, 2014, s. 248). İncelemeye aldığımız şiire Romantik akım içerisinde atfedilen birçok unsurun tespit edilip irdelenebilmesi maksadıyla dönem koşullarını da göz önünde bulundurulması bu bağlamda elzemdir.

2. Gürcü Romantizmi

17. yüzyıl ve sonrasını içeren modern dönemde Gürcü kültürü büyük ölçüde Avrupa kaynaklı kültürel ve edebî yeniliklerden etkilenmiştir. “Avrupa’da görülen etkileri dışında romantizmin öğeleri, keskin bir siyasal bunalımın sonucu olarak, Gürcü yazınında erken bir dönemde 18. yy. sonlarına tekâmül edebilir”.¹ Gürcü edebiyatında 19. yy. özel bir yeri

¹ <http://mastsavlebeli.ge/?p=3529> (ET: 18.01.2021) adresinden alınarak çevrilmiştir.

bulunmaktadır. “1801 yılında Gürcistan Rusya’ya katılışının ardından Gürcü tarihi ve edebiyatı için yepyeni bir dönem başlamıştır” (Mroveli, 1955, s. 58). 1840’lara kadar boyun eğen bir yapı ve buna başkaldıran diğer kesim bulunmaktadır. Klasik bir devre olarak adlandırılan bu dönem eski geleneklerin yaratıcı gelişimi yanında, yeni konular ve düşüncelerle dolu yeni bir süreci de barındırır. Romantizmin öğeleri, keskin bir siyasal bunalımın sonucu olarak ortaya çıkar. Bu noktada, döneme damgasını vuran VI. Vakhtang’ın ve Rusya’ya göç etmiş kimi şairlerin (M. Barataşvili, D. Saakadze, V. Orbeliani) şiirleriyle ön plana çıkacaktır. VI. Vakhtang ve onu izleyenleri kendi ülkelerine dahi yabancılaştıran bu yönetim, hiçbir zaman kabullenilmeyecektir. Buradan anavatana hasretle ve hiçbir umut olmaksızın bakan bu çevre, ülkelerinin geleceğini ümitten yoksun olarak görmüşlerdir. Bir nebze de olsa Gürcistan’ın şanlı geçmişi, köklü edebî ürünleri ve kültürüyle övünebiliyorlardır. Sonuç olarak, kötümserlik ve melankoliyle yüklü bir dönem söz konusudur.

“Gürcü edebî ve toplumsal yaşamında 19. yüzyılın yeri oldukça önemlidir. XIX. yüzyıl Gürcü yazını, eski Gürcü yazınının devamını temsil eder. Bu yüzyılın başlarında Rusya’nın egemenliğinde kalan Gürcistan’ın toplumsal yaşamda olduğu kadar şiir ve düzyazıda da önemli çabaların olduğu yadsınamaz bir gerçektir” (Öztürk, 2018, s. 617). 19. yy. başlarında romantizmin kendini tam olarak göstermesiyle yeni bir dönem başlamıştır.

Kral Erekle’nin Rus Büyükelçisi’nin oğlu Aleksandre Çavçavadze (1786-1846) gibi büyük bir sanatçı tarafından romantizm Gürcü edebiyatında yer edinir. Gürcü romantizmi, bir takım toplumsal ve yazınsal etmenlerden kaynaklanan özgünlüğü dolayısıyla belirgindir. “Ülkenin ulusal bağımsızlığının kaybının yol açtığı bir siyasal bunalım, hayal kırıklığı ve karışıklığın sonucu olarak gelişim göstermiştir” (Çiloğlu, 1993, s. 92). Vatanseverlik, Gürcü romantiklerinin ana temasını oluşturacaktır. Önemli ürünlerini 19. yy. ilk yarısında veren Aleksandre Çavçavadze (1786-1846) Gürcü şiirinin o dönemdeki karakterine uygun olarak yurtseverlik şiirleri kaleme almıştır. Şair, insanın insan tarafından herhangi bir şekilde sömürülmesini tamamıyla reddeder. Cesurca, ezilenlerin ezenleri yeneceği bir zamanın geleceği öngörüsünde bulunur: “Eyvahlar olsun, egemeninin zalim olduğu bir dünyaya” (Çiloğlu, 1993, s. 8). Rusçadan, Fransızcadan, Farsçadan çevirdiği çok sayıda ilginç yapıtla Gürcü şiirini zenginleştirmiştir. Nazmı, belirgin bir şekilde ahenklyken, yapıtlarında; sözleri kesin bir anlama sahiptir. “O çağların şiir, müzik meclislerinin etkin katılımcılarından olmuş Ketevan Orbeliani anılarında: ‘Aleksandre Çavçavadze’nin şiirlerine bir Türk, şarkı besteleyip okurdu’ ifadesine yer vermiştir” (Memmedli, 2018, s. 59). Kendinden sonra gelecek olanların önünü açarak kalemin özgürlüğünü savunacaktır.

Bir şair ve düşünür olarak Grigol Orbeliani (1804-1883) yetenekli bir yazar, şairdir ve yaşamı ile yapıtları Gürcistan’ın toplumsal yaşamıyla ilişkilidir. Dönemin siyasal süreçlerini yakından takip etmesine rağmen Rus ordusunda general unvanına kadar da yükselmiştir. Örnek aldığı Çavçavadze gibi ülkesinin şanlı geçmişini övgüyle yazarken şiirsel ilgisini bu yönde geliştirmiştir. Romantik dönemde vatan konusunu en çok işleyen şair olmakla birlikte şairin kederi, ülkesinin özgürlüğünü kaybetmesi üzerinedir. Yazın yaşamını A. Çavçavadze’den bile daha yüksek tutarak, ülkesinin şanlı geçmişine odaklı ve sanat değeri olan yapıtlarda II. Erekle ile birlikte mezara girmiş olan İberia’nın daha önceki ihtişamına övgüler düzer. Orbeliani’nin vatansever sözü, özgür ve tam bağımsız Gürcistan’ın yeniden oluşması için dövüşen bir savaşçı şair niteliğindedir. Ona göre bir insanın en ulu amacı vatanına hizmet etmektir. Yaşamın hazlarını reddeden bir romantik olmanın dışında halkının geçmişteki onurunu ve şanını

hatırlayınca kederi iki kat artar. Kederler ve hazlar onun hayatında eşit ölçüde değerlidir. Şair, bunları insanın ruhsal yükselişinin kaynağı olarak görür.

Avrupa ve Rusya'nın aksine Gürcü romantizmi birtakım toplumsal ve yazınsal etmenlerden dolayı özgünlüğü ile belirgindir. Ülkenin ulusal bağımsızlığını kaybetmesi ve bunun yol açtığı siyasal bunalım, hayal kırıklığı ve karışıklığın sonucu olarak vatanseverlik teması edebiyatının esas konusu olacaktır. Romantizmdeki klasik yazın hayatı veya aşırı duygusallık Gürcü romantizminde pek yer bulamayacaktır.

2.1. Nikoloz Barataşvili (1818-1845)

Gürcü romantizminde daha sonra kilit taşı ve zirve isim Nikoloz Barataşvili (1817-1845) olacaktır. Nikoloz Barataşvili yoksul düşmüş aristokrat bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelir. Annesi Epemia, Gürcü kralı II. Erekle'nin torunudur. Barataşvili, Tiflis'te lisede okurken öğretmen edebiyatçı Solomon Dodoşvili'nin etkisinde kalır. Liseden sonra maddi imkânsızlıklar yüzünden yükseköğrenim göremez. Topal olduğu için orduya da kabul edilmez. Bundan dolayı depresyona giren Barataşvili, şiirlerinde bu dünyanın boş olduğunu dile getirir. Sıradan bir memur olarak çalışmaya başlar. Bu mutsuzluğuna, Gürcü şair Aleksandre Çavçavadze'nin kızı Ekaterine'ye duyduğu karşılıksız aşk da eklenir. Barataşvili Rusya imparatorluğu içinde kalan Nahçıvan ve Gence'de sıradan devlet memuru olarak çalışır. Bu sırada ağır bir sıtmaya yakalanır ve genç yaşta Gence'de vefat eder. Barataşvili'nin Gence'deki mezarı 1890'da Tiflis'e nakledilmiştir.²

Bu büyük şairin hayatı da çalışmaları gibi kısadır. Yalnızca on yıl yazar ve bu on yıl, zorluklar ve kara yazılar olarak kalacaktır tarihin tozlu sayfalarında. “Barataşvili'nin şiirlerinin önemi, insan yüreğinin en derin yerlerine kök salmış duyguları zamanın ve dilsel engellerin sınırlayamayacağı bir biçimde dile getirmiş olmasında yatar. Onun romantizmi insana yalnızlığı aşmak için cesaret aşılama yetmez, yetinmez; uçurumları aşmak, kargaların çılgınlıklarına ve rüzgârların uğultularına meydan okumak için yol gösterir” (İngorokva, 1983, s. 22).

Okur, Barataşvili'nin şiirlerinde hem zamanın çelişkili Gürcü toplumsal yaşamının bir resmini hem de romantikleri tutsak eden sorunların özgün bir yorumlanmasını bulur. En başından bu yana Gürcü toplumsal yaşamının gelişiminin tarihsel gerekliliği ve düzenliliğinin doğru anlaşılması için çalışır. Halkının şanlı geçmişi, şair için azizdir. Ancak geçmişe dönmenin olanaksızlığının da farkındadır. Onun için başlıca şey, geçmişin ülküselleştirilmesi değil, varolan gerçekliğin nesnel bir değerlendirmesidir. Çünkü bu, geleceği kavramayı kolaylaştırır.

2.2. Nikoloz Barataşvili'nin ძეგლი / Tulpar Şiiri

Şair, ülkesinin bağımsızlığının yitirilişini keskin bir şekilde hisseder. Özgürlükten yoksun olan bir ulusun mutlu olamayacağını ve tam bir yaşam süremeyeceğini savunur. Vatanın özgürlüğünü düşler. Nikoloz Barataşvili'nin yapıtları birbirinden farklı ama ilginç ve anlamlı birçok şiir bulunmaktadır. Bunlardan “**Tulpar**” şiirinin özel bir yeri vardır. Nikoloz Barataşvili kendi yalnızlığını, kötü ruhu ya da tarihin değişkenlerini tamamıyla yenmekten aciz hisseder konumdadır. Kendinde son bir kez olsun o doru kanatlı atı Merani'yi yani *Tulpar*'ı çağırma cesaretini toplar ve kaleme alır. Bu şiiri, şairin çok genç yaşta yazdığı ve tüm kısa ömrünü Kafkas dağlarına karşı savaşıarak geçiren amcası Rus Ordusu Tümgenerali İlia Orbeliani'ye adamıştır.

² https://tr.wikipedia.org/wiki/Nikoloz_Barataşvili (ET: 18.01.2021)

Kafkas İslam Ordusu komutanı Şeyh Şamil'in esiri olan İlia Orbeliani şairimizin ilham kaynağı konumundadır. Şiirde millî duygular aksanında heyecan ağır basar. Kendi duygusunu yüksek düzeyde sergileyen şair, bunu okuyucuya da aşılarda (Memmedli, 2015, s. 1572).

Dünya edebiyatlarının hemen hemen hepsinde *Tulpar* üzerine çok çeşitli yazılar mevcuttur. *Tulpar* - binicisini belirlenen hedefe götüren muhteşem bir attır. “Genel olarak, at, insan ruhunun cennete olan arzusuyla ilişkilendirilir ve kanatlı at - Tulpar (Pegasus) şiirsel ilhamın sembolü haline gelmiştir.”³

Şiirin birinci kıtasının ikinci mısrasında: “Kara bir kuzgun da garklıyor arkamdan kara kem gözlerle!” sözleriyle kuzgun, dünyevi zor yaşamın bir sembolü olarak adlandırılmaktadır. Zorlukları, tekdüze varoluşu, ilgisiz günlük yaşamı, sıkıcı mutsuz günleri... Ama yine de bu yararsız varoluş, savaşmayı hedefleyen genç bir hayalperestini asi, savaşan ruhu, enerjik, fırtınalı doğasını nasıl dizginlemeye, bastırmaya çalışır?! Sesini dahi yükseltmeye cesaret edemeyen ve korkunç bir şekilde boyun eğmeye mecbur bırakılan insanlara umut vermelidir:

“Yürü, Tulparım, yoktur senin koşularının ne hududu, ne haddi,
Ve rüzgâra katıver şu benim kapkara endişeli fikirlerimi!”

Birçok yerde romantizmin bariz örneği olarak gösterilebilecek bu mısralar, okuyucusuna bir nevi özgürlüğünü isteyen bir kanatlı atın dışında, altında yatan derin manasıyla vatanın mücadelesi anlatılmak istenir. Çünkü *Tulpar* daha iyi bir gelecek için insanların önünü açmalıdır. Aslında bunun için ne gereklidir? Yaşam tarzındaki engellerin üstesinden gelmek için kendini suçlamamak; yolun zorluğunu, yorgunluğu, çaresizliği bir kenara atmak gerekir.

Bireyin yaşam gayesinin özgürlük olduğu gerçeğiyle kendisinden, vatanından dahi vazgeçebilmektedir. Nerede veya kiminle olduğunun dahi bir önemi yoktur çünkü özgürlüğünden yoksun bırakılmış bir insan nerede olursa orada yaşar ama anavatan toprağı birdir ve de değişmez. Üçüncü kıta tam da buna değinmektedir:

“Varsın ayrılalım vatanımdan, yoksun kalayım akranlarımla dostlarımdan,
Görmekten mahrum kalayım ebeveynimi ve sevdiğimi, hoşsohbet olan;
Nerde akşam olursa orada olsun sabahım, orası olsun vatan toprağı,”

Vatanına, yüce bir amaç için savaşmanın kendisinden çok daha fazla fedakârlık gerektirdiğinin farkındadır, ölebilir ve memleketinden çok uzaktaki yabancı bir ülkede cesedi yüreğine gömülebilir. Beşinci kıtanın ilk mısrasında: “Defnolmayayım kendi toprağımda, atalarımın kabirleri arasında,” sözleriyle sevdiklerinden ve asla vazgeçemeyeceği vatan toprağından bahsetmektedir.

Asi bir insanla anlaşmak gerçekten çok zordur. Böylesi bir fedakârlıkla kadere karşı savaşmaya değer mi? Peki ya itaatsizlik?! Şair, geçtiği ve kat ettiği yolun asla çimenlerle kaplanmayacağına dair büyük umutlar beslemektedir. Ölümünden sonra bile yarının kahramanı, kendisine güvenilen ve insanlar tarafından takip edilen biri olarak anımsanmak istiyor çünkü böyle bir insan ilk etapta en değerli şey olan kendi refahı ve hatta hayatından vazgeçecektir. Ve kendini halkın hizmetine adayacaktır. Beşinci kıtanın son iki mısrasında bunu açıklayacaktır:

“Kara kuzgun kazar kabrimi kırıç meraların viran çayırları arasında,
Ve artakalmış kemik çanlarıyla feryadı figanla atar üstüme toprağı fırtına da!”

³ <https://el.ge/articles/1027> (ET: 18.01.2021) adresinden alınarak çevrilmiştir.

Her dörtlüğün sonunda coşuculuğun en büyük örneği olarak doludizgin koşan atla vatana göndermeler yaparak vatan toprağında yaşayan her bireyin onu korumakla, savunmakla ve yüceltmekle yükümlü olduğunu bunu da korkusuzca ilelebet sürdürmesi gerektiğine vurgular yapılmaktadır. Şiirin ilk ve son kıtaları aynı dörtlüklerin tekrarı şeklindedir:

“Doludizgin koşuyor, uçuruyor beni Tulparım engin âlemlere,
Kara bir kuzgun da gaklıyor arkamdan kara kem gözlerle!
Yürü, Tulparım, yoktur senin koşularının ne hududu ne haddi,
Ve rüzgâra kativer şu benim kapkara endişeli fikirlerimi!”

Şiirin orijinal dili Gürcücedir ve Türkçeye ilk kez Hasan Çelik tarafından bu makale aracılığıyla kazandırılmak istenmiştir. Bu sebeple makalemizde okuyucuları için şiirin tamamının her iki dilde verilmesi uygun görülmüştür.

მერანი

მირბის, მიმაფრენს უგზო-უკვლოდ ჩემი მერანი,
უკან მომჩხავის თვალბედითი შავი ყორანი!
გასწი, მერანო, შენს ჭენებას არ აქვს სამძღვარი,
და ნიავს მიეც ფიქრი ჩემი, შავად მღელვარი!

გაკვეთე ქარი, გააპე წყალი, გარდაიარე კლდენი და ღრენი,
გასწი, გაკურცხლე და შემიმოკლე მოუთმენელსა სავალნი დღენი!
ნუ შეეფარვი, ჩემო მფრინავო, ნუცა სიცხესა, ნუცა ავდარსა,
ნუ შემობრალე დაქანცულობით თავგანწირულსა შენსა მხედარსა!

რაა, მოვშორდე ჩემსა მამულსა, მოვაკლდე სწორთა და მეგობარსა,
ნულა ვიხილავ ჩემთა მშობელთა და ჩემსა სატრფოს, ტკბილმოუბარსა;
საც დამიღამდეს, იქ გამითენდეს, იქ იყოს ჩემი მიწა სამშობლო,
მხოლოდ ვარსკვლავთა, თანამავალთა, ვამცნო გულისა მე საიდუმლო!

კვნესა გულისა, ტრფობის ნაშთი, მივცე ზღვის ღელვას,
და შენს მშვენიერს, აღტაცებულს, გიჟურსა ლტოლვას!
გასწი, მერანო, შენს ჭენებას არ აქვს სამძღვარი,
და ნიავს მიეც ფიქრი ჩემი, შავად მღელვარი!

ნუ დავიმარხო ჩემსა მამულში, ჩემთა წინაპართ საფლავებს შორის,
ნუ დამიტუროს სატრფომ გულისა, ნულა დამეცეს ცრემლი მწუხარის;
შავი ყორანი გამითხრის საფლავს მდელოთა შორის ტიალის მინდვრის,
და ქარისშხალი ძვალთა შთენილთა ზარით, ღრიალით, მიწას მამაყრის!

სატრფოს ცრემლის წილ მკვდარსა ოხერსა დამეცემიან ციურნი ცვარნი,
ჩემთა ნათესავთ გლოვისა ნაცვლად მივაღალევენ სვავნი მყივარნი!
გასწი, გაფრინდი, ჩემო მერანო, გარდამატარე ბედის სამძღვარი,
თუ აქამომდე არ ემონა მას, არც აწ ემონოს შენი მხედარი!

დაე მოვკვდე მე უპატრონოდ მისგან, ოხერი!

ვერ შემაშინოს მისმა ბასრმა მოსისხლე მტერი!
 გასწი, მერანო, შენს ჭენებას არ აქვს სამძღვარი,
 და ნიავს მიეც ფიქრი ჩემი, შავად მღელვარი!

ცუდად ხომ მაინც არ ჩაივლის ეს განწირულის სულის კვეთება,
 და გზა უვალი, შენგან თელილი, მერანო ჩემო, მაინც დარჩება;
 და ჩემს შემდგომად მოძმესა ჩემსა სიძნელე გზისა გაუადვილდეს,
 და შეუპოვრად მას ჰუნე თვისი შავის ბედის წინ გამოუქროლდეს!

მირბის, მიმაფრენს უგზო-უკვლოდ ჩემი მერანი,
 უკან მომჩხავის თვალბედითი შავი ყორანი!
 გასწი, მერანო, შენს ჭენებას არ აქვს სამძღვარი,
 და ნიავს მიეც ფიქრი ჩემი, შავად მღელვარი!

ნიკოლოზ ბარათაშვილი

1842 წ.

TULPAR

Doludizgin koşuyor, uçuruyor beni Tulparım engin âlemlere,
 Kara bir kuzgun da gakiyor arkamdan kara kem gözlerle!
 Yürü, Tulparım, yoktur senin koşularının ne hududu, ne haddi,
 Ve rüzgâra katıver şu benim kapkara endişeli fikirlerimi!

Rüzgârları biç, suyu yar, aşiver hendeklerden ve kayalardan,
 Çekinme sakın ey benim kanatlım ne sıcaktan ne de kötü havadan,
 Fırlayarak git, atıver ve kısalt şu sabırsızın yollarda geçecek günlerini!
 Sakınma hem de yorgunluktan helak olmuş senin şu fedai süvarini!

Varsın ayrılayım vatanımdan, yoksun kalayım akranlarımla dostlarımdan,
 Görmekten mahrum kalayım ebeveynimi ve sevdiğimi, hoşsohbet olan;
 Nerde akşam olursa orada olsun sabahım, orası olsun vatan toprağım,
 Yeter ki şu kalbimin sırlarını ben gezegenlere, yıldızlara anlatayım!

Kalbimin inlemelerini, aşkımin tortusunu sunayım denizin dalgalarına,
 Ve senin muazzam, vecde gelmiş, çılgınca arzularının iştiyakına!
 Yürü, Tulparım, yoktur senin koşularının ne hududu ne haddi,
 Ve rüzgâra katıver şu benim kapkara endişeli fikirlerimi!

Defnolmayayım kendi toprağımda, atalarımın kabirleri arasında,
 Kalbimin sevdiği ağıtlar yakmasın, damlamasın üstüme yaslının gözyaşı da;
 Kara kuzgun kazar kabrimi kıraç meraların viran çayırları arasında,
 Ve artakalmış kemik çanlarıyla feryadı figanla atar üstüme toprağı fırtına da!

Sevdiğimin gözyaşı mislince göksel şebnemler düşer ben melunun üstüne,
 Cıyaklayan akbabalar taziyelerini sunmada akrabalarımın yas tutması yerine!
 Haydi, kalk, uçuver benim Tulparım, şu kaderin hudutlarından aşır beni,
 Şimdiye dek olmadıysa bundan sonra hiç olmasın süvarin kaderinin kölesi!

Bırak onun himayesinden yoksun öleyim ben, lanetli!

Korkutamaz olsun ben kanlı düşmanını onun sivri pençesi!
Yürü, Tulparım, yoktur senin koşularının ne hududu ne haddi,
Ve rüzgâra katıver şu benim kapkara endişeli fikirlerimi!

Nasıl olsa yine de boşa çıkmayacaktır iştiağı şu garibin, hasredilen,
Ve yürünmemiş yol, çiğnediğin, Tulparım, kalacaktır her şeye rağmen;
Ve şu zorlu yolum kolay gelsin benden sonra gelecek olan kardeşime,
Ve gözü kara rüzgâr gibi geçsin küheylanı kendi kara talihinin önüne!

Doludizgin koşuyor, uçuruyor beni Tulparım engin âlemlere,
Kara bir kuzgun da garklıyor arkamdan kara kem gözlerle!
Yürü, Tulparım, yoktur senin koşularının ne hududu ne haddi,
Ve rüzgâra katıver şu benim kapkara endişeli fikirlerimi!

Nikoloz BARATAŞVİLİ

Çeviren: Hasan Çelik

17 Aralık 2020

3. Sonuç

Romantizm, Gürcü romantizmi ve Nikoloz Baraşaşvili'nin *Tulpar* şiiri üzerine yapılmaya çalışılan değerlendirmede elde edilen bilgiler ışığında şu tespitleri ifade edebiliriz. Romantizm sanat akımı modern sanatların ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Romantizm sanat akımının, ülkeler ve milletler üzerinde ortak paydaları mevcuttur. Romantizm, kendinden önceki akım ve hareketlerden daha fazla, ülkeye (Almanya, İspanya, İngiltere, Amerika) yayılarak ve yayıldığı yerlerde farklılıklar gösterip geliştiğini anlamaktayız. Romantizm 19. yüzyılın ortalarına kadar sanat alanında, en duygusal, en orijinal eserleri vermekle kalmayıp aynı zamanda sanatta etkisi yıllarca sürecektir olan bir dışavurumculuğun yolunu açtığını söyleyebiliriz.

Romantik dönemin yazarında edebiyat, yoğun duyguların sonucunda ortaya çıkmıştır. Bu yoğun duygular kişisel ve sanatçısına aittir. Dönemin yazarları, klasiklerin aksine eserlerinde tasvire geniş yer vermişler. Yazarlar tabiatı anlatmakla kalmamış, aynı zamanda onu yeniden keşfedip yansıtmışlardır. Avrupa'da Romantizm Akımı romanda temel değişiklikler meydana getirmiştir. Ancak Gürcistan'da, Avrupa'dan farklı olarak; ülkenin bağımsızlığı adına mücadele edenlerin ve vatan kavramının ön planda olmasından ötürü edebi türüne şiirle devam eden Gürcü Romantizmi vatan duygusu, özgürlük, tam bağımsızlık naralarıyla doludur.

Kendinden sonraki şairleri büyük ölçüde etkileyecek olan şairimizin *Tulpar* şiiri bu makale aracılığıyla ilk kez Türkçe çevirisiyle okuyucuyla buluşacaktır. Okur, toplumun siyasi ve çelişkili durumunu izlerken şairin dönemin özelliği olan bireysellikten de kendini alamadığı tespit edilmiştir. Edebî yaşantısının başlangıcından itibaren Barataşvili, Gürcü toplumsal yaşamının gelişiminin tarihsel gerekliliği ve düzenliliğini doğru algılanmasını ve anlaşılmasını istemektedir. Onun için başlıca olan şey, geçmişin ülküselleştirilmesi değil, varolan gerçekliğin nesnel bir değerlendirmedir. Çünkü bu, geleceği kavramayı kolaylaştırır. Ülkesinin bağımsızlığını yitirilişini keskin bir şekilde hisseder ve kalemine yansıtır. Özgürlükten yoksun olan bir milletin mutlu olmayacağını altını çizer.

Bu çalışmamız aracılığıyla da Barataşvili'nin *Tulpar* şiirinde romantik akımın önemli özelliklerinin yansımaları tespit edilmiştir. Ayrıca da, edebî akımların özelinde romantik akımın sınırlar ötesi ve edebiyatlararası yolculuğuna da örnek teşkil etmektedir. Ancak her edebî metnin kendi özel sosyolojik ve dönemsel etkilenmeleri olabileceği gerçeği ışığında Gürcü edebiyatının kendi özel koşullarını ve yansımalarını edebî metinlere aktardığı da çalışmamızda görülmüştür.

Kaynaklar

- Claudon, F. (1988). *Romantizm sanat ansiklopedisi*. (Çev. Özdemir İNCE ve İlhan USMANBAŞ). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çiloğlu, F. (1993). *Dilden dine, edebiyattan sanata gürcülerin tarihi*. İstanbul: Ant Yayınları.
- Delmas, C. (1973). *Avrupa uygarlık tarihi*. (Çev. Nihal Önal). İstanbul: Varlık Yayınları.
- Dranse, A. (2010). *Şamil'in esir kadınları*. Tiflis: Tiflis Yayınları.
- Durmuş, M. (2014). Şiirsel tavrın öncülüğünde insanı yeniden düşünmek: Namık Kemal ve Hürriyet Kasidesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 3(1), 240-250.
- Enginün, İ. (2007). *Yeni Türk edebiyatı Tanzimat'tan Cumhuriyet'e (1839-1923)*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Fischer, E. (1995). *Sanatın gerekliliği*. (Çev. Cevat ÇAPAN). İstanbul: Payel Yayınları.
- Fuad, B. ve Hugo, V. (1999). *Şiir ve hakikat içinde*. (Ed. H. İNCİ). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 33-156.
- Göktepe, M. (2020). Romantizm sanat akımı ve sanatçıları üzerine bir değerlendirme. *Journal of Arts*, 1(3), 45-66.
- Gültekin, M. (2007). Charles Baudelaire ve modernizm. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(19), 82-94.
- Hançerlioğlu, O. (1983). *Düşünce tarihi*. (4. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- İngorokva, P. (1983). *Yeni Gürcü edebiyatı'nın kurucuları: Nikoloz Barataşvili, İlia Çavçavadze, Akaki Tsereteli*. Tiflis: Yayınevi.
- Marshall, G. (1999). *Sosyoloji sözlüğü*. (Çev. Osman AKINHA ve Derya KÖMÜRCÜ). Ankara: Bilim ve Sanat Vakfı Yayınları.
- Memmedli, Ş. (2018). *Gürcistan'da Türk edebiyatı (başlangıç dönemi)*. Erzurum: Fenomen Yayınları.
- Memmedli, Ş. (2015). Valeh Hacılar'ın "karapapak elleri" şiirinden yola çıkmakla gürcistan'daki türklerin tanıtımı. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 4(4), 1568-1580.
- Moran, B. (2014). *Edebiyat kuramları ve eleştiri*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Moran, B. (2011). *Türk romanına eleştirel bir bakış I, II, III*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Mroveli, L. (1955). *Gürcü yaşamı*. Tiflis: Tiflis Yayınları.
- Nodia, G. (1998). *The Georgian perception of the west commonwealth and independence in post-soviet eurasia*. (Ed. Bruno Coppieters, Alexei Zverev ve Dimitri Trenin, Frank Cass). London.
- Öztürk, G. M. (2018). 19. yüzyıl Gürcü edebiyatında coşkulu şiir (Akaki Tseretli'nin edebi yönü). *Ulakbilge*, 6(24), 615-626.

- Papşu, M. (2013). Kafkas göçü, sürgün ve iskân. *Atlas Dergisi*, 246.
- Üstünyer, İ. (2010). *Kaf Dağı'nın güney yüzü GÜRCİSTAN kültür, gelenek, mekân, kimlik*. İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Yücel, T. (1981). Fransız coşumculuğu. *Türk Dili Yazın Akımları Özel Sayısı*, 42(349).
- Gürcü Edebiyatı, (1993). Ana Britannica. *Çveneburi Kültürel Dergisi*, 1(8).
- <https://el.ge/articles/1027> (ET: 18.01.2021)
- <http://mastsavlebeli.ge/?p=3529> (ET: 18.01.2021)
- https://intelekti.ge/bookcats_ge.php?id=34 (ET: 18.01.2021)
- https://tr.wikipedia.org/wiki/Nikoloz_Barataşvili (ET: 18.01.2021)

Extended Abstract

In Europe of the 18th century, the intellectuals considered the “wisdom” as the most important feature of human beings. The philosophers, academics and politicians of the period took steps to reshape societies and direct the world with their works based on thought. When a periodic evaluation is made, it is remarkable that poets, writers, painters, sculptors, musicians and architects work on the shaping ideals of enlightenment in the cultural sense. These studies initiated with the influence of romanticism will take their place in all world literatures in time. Despite his short life, Nikoloz Baratashvili (1817-1845), who brought Georgian Romanticism to the top, will be introduced to the literary work *Tulpar* Turkish for the first time with this article.

“The word romance comes from “romans”, the common name of the stories and myths mentioned and told in languages of Latin origin” (Göktepe, 2020, s. 45-66). Romanticism can be considered as an artistic act that was influential in the fields of painting, sculpture, architecture, literature and music in its period. Along with the romantic art movement, the human being, who is accepted as the center of the universe, has also started to be valued as the source and measure of moral values. Along with Romanticism, concepts such as introversion, melancholy, individuality, nationalism and patriotism came to the fore in an unprecedented way in the 19th century.

In the research; First of all, Romanticism movement through the art of Nikoloz Baratashvili, an artist of the period he lived, in the light of the developments of the age, the basic variables of modern Georgian society and the basic dynamics of Georgian Romanticism and modernism were examined in the context of sociological examination method. Afterwards, a study on the period and art of the poet will be made, and a literary review will be made on his poem named *Tulpar*, translated by Hasan Çelik in 2020, and in this context, to introduce Nikoloz Baratashvili, who is the keystone of the Romance era in Georgian Literature, to the Turkish reader, literary personality, art, short literature *Tulpar*’s poem will be evaluated over his life in Georgian and its Turkish translation.

In our study, a sociological approach has been exhibited due to the dominant feeling of the period and current elements. The article, a sociological and author-oriented approach will be displayed, taking into account the effects of the period in which Baratashvili, the author of the poem named *Tulpar*, lived. “The hoped expectation of periods of depression is the existence of a paradigm that can offer a competent solution. In this context, the idea of freedom can be seen as a therapeutic discourse proposal to the dimension of the clogged and inoperable political mechanism of the age, which can no longer benefit people” (Durmuş, 2014, s. 248) In this context, it is essential to consider the conditions of the period in order to identify and examine many elements attributed to the Romantic movement to the poem we have examined.

The poem of our poet *Tulpar*, which will greatly affect the poets after him, will meet the reader for the first time in Turkish translation through this article. While the reader is watching the political and contradictory situation of the society, it has been determined that the poet cannot help himself from the individuality that is the characteristic of the period. From the beginning of his literary life, Baratashvili wants the historical necessity and regularity of the development of Georgian social life to be perceived and understood correctly. The main thing for him is not the idealization of the past, but an objective evaluation of the existing reality. Because it makes it easier to grasp the future. He sharply feels the loss of his country’s independence and reflects it on his pen. He underlines that a nation deprived of freedom will not be happy.

Through this study, the reflections of the important features of the Romantic movement in Baratashvili’s *Tulpar* poetry have been determined. In addition, it also sets an example for the cross-border and inter-literary journey of the Romantic movement, in particular of literary movements. However, in the light of the fact that each literary text may have its own special sociological and periodical influences, it has been seen in our study that Georgian Literature has transferred its own special conditions and reflections to literary texts.